

TÜRKİYE - LİBYA

Akdeniz Satranç Tahtasında Kritik Hamle:

Libya Genelkurmay Başkanlığı Uçağının Düşüşü ve Doğu Akdeniz'de Türkiye'yi Çevreleyen Yeni Jeopolitik Kuşatma

EDİTÖR

Prof. Dr. Selma YEL

Anahtar Parti Genel Başkan Yardımcısı
Türk Dünyası ve Uluslararası İlişkiler Başkanı

A
PARTİ

ANAHTAR PARTİ
TÜRK DÜNYASI
ve ULUSLARARASI
İLİŞKİLER BAŞKANLIĞI

AKDENİZ SATRANÇ TAHTASINDA KRİTİK HAMLE: LİBYA GENELKURMAY BAŞKANLIĞI UÇAĞININ DÜŞÜŞÜ VE DOĞU AKDENİZ'DE TÜRKİYE'Yİ ÇEVRELEYEN YENİ JEOPOLİTİK KUŞATMA"

Önsöz

Bu çalışma, Libya Genelkurmay Başkanı'nı taşıyan uçağın düşüşü sonrasında Türkiye'ye yönelen küresel baskıların arka planını çözümlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bugün Türk Dünyası artık yalnızca tarihsel bir ideal değil; sahada, masada ve kurumlarda giderek güçlenen bir stratejik birlik olma istikametinde olmasına rağmen diğer tarafta Türkiye'nin özellikle Doğu Akdeniz, Irak ve Suriye üstünden ciddi tehditlere maruz kaldığı görülmektedir.

Anahtar Parti olarak hedefimiz, bu büyük Türk Dünyası "Dilde -Fikirde-İşte Birlik" vizyonunun düşünsel zeminini oluşturmak ve Türkiye merkezli bir stratejik eylem planına dönüştürmek iken diğer taraftan da dışardan gelecek her türlü saldırı ve tehdide aynı kararlılıkla karşılık vermektir.

İnanıyoruz ki doğru analiz, kararlı duruş ve ortak akılla bu hedefe mutlaka ulaşacağız.

Saygılarımızla.

Anahtar Parti

Türk Dünyası ve Uluslararası İlişkiler Başkanlığı

ÖZET

2011'de Kaddafi'nin devrilmesiyle başlayan Libya krizi, artık yalnızca bir iç savaş dosyası değil; Fransa, ABD, İngiltere, Rusya ve İsrail-Yunanistan-GKRY üçlüsünün aynı anda devrede olduğu çok katmanlı bir **bölgesel kuşatma alanına** dönüşmüştür. Türkiye'nin 2019'da Trablus'la imzaladığı deniz yetki alanları mutabakatı Doğu Akdeniz'in tüm denklemini değiştirmiş; Ankara'ya karşı önce **Fransa merkezli baskı**, ardından ABD ve İngiltere'nin "Mavi Vatan" rahatsızlığı belirginleşmiştir. Sahadaki tablo 2025'te daha da sertleşmiştir: **22 Aralık 2025'te Batı Kudüs'te düzenlenen GKRY-İsrail-Yunanistan Zirvesi**, bölgede Türkiye'yi dengelemeyi hedefleyen yeni bir güvenlik-siyaset ekseninin kurulduğunu göstermiş; zirvede ilk kez "ortak müdahale kapasitesi" gibi ifadeler açıkça kayda geçmiştir.

Bu kritik zirvenin hemen ertesi günü, **Libya Genelkurmay Başkanı'nı taşıyan uçağın Ankara semalarında düşmesi**, yaşananların birbirinden bağımsız olmadığını düşündüren stratejik bir zamanlamaya işaret etmektedir. Israrla Rusya'yı işaret eden "casus belli "sınırına yaklaşan karanlık saldırı ve artan İHA tacizleri, Fransa'nın sert tutumu ve enerji-güvenlik hattında derinleşen İsrail-Yunanistan-GKRY iş birliği birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin hem Akdeniz'in batısında hem Kıbrıs çevresinde hem de Libya hattında eş zamanlı bir **jeopolitik baskı** ile karşı karşıya olduğu açıktır.

Mevcut hükümetin gүнübirlik ve tutarsız politikası, Türkiye'yi sahada gelişmeleri yöneten değil izleyen bir aktöre dönüştürmekte; dış güçlerin Ankara üzerindeki baskı kapasitesini artırmaktadır.

Bu rapor, Libya krizini, üçlü zirveyi ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de karşı karşıya kaldığı çok boyutlu kuşatmayı bütüncül bir bakışla ele almakta; stratejik bir devlet aklıyla yürütülmesi gereken yeni dönemin parametrelerini ortaya koymaktadır. **Tam da bu nedenle Anahtar Parti'nin geliştirdiği akılcı, kurumsal ve millî jeopolitik bakış açısı, Türkiye'nin mevcut sıkışmışlığını aşabilecek tek gerçekçi yol olarak öne çıkmaktadır.**

Anahtar Kelimeler: Libya Krizi, Doğu Akdeniz, Jeopolitik Kuşatma, Üçlü Zirve, Casus Belli, Mavi Vatan, Enerji-Güvenlik Eksen, Üçüncü Aktör Manipülasyonu, Fransa-ABD-İngiltere Baskısı, Stratejik Devlet Aklı

GİRİŞ

2011’de Libya’da yaşanan kırım, Kaddafi’nin NATO müdahalesiyle devrilmesinin ötesinde; Akdeniz’in tamamını sarsan büyük bir güç kavgasının başlangıcı olmuştur. 19 Mart 2011’de Fransa’nın başını çektiği “Harmattan Harekâtı” ile başlayan süreçte Libya’nın devlet düzeni çökmüş; milisler, kabileler, yabancı güçler ve istihbarat yapıları ülkenin dört bir yanına dağılmıştır. Devlet otoritesinin yıkılmasıyla birlikte petrol sahaları, limanlar, deniz yolları ve kaçakçılık güzergâhları üzerinde yeni bir paylaşım mücadelesi açılmış; Fransa, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya’nın yanında Türkiye de giderek daha görünür biçimde sahaya girmiştir. “Kaddafi’nin öldürülmesinin ardında Fransız istihbaratının bulunduğu iddiaların yıllar sonra dünya basınında yer bulması da bu büyük oyunun karanlık yüzünü ortaya koymuştur.”

Bu dönemde Halife Hafter, Fransa’nın dolaylı desteğiyle Libya’nın doğusunda hızla güçlendirilmiştir. Tobruk merkezli Temsilciler Meclisi’nin “Libya Ulusal Ordusu” adını verdiği yapının başına geçen Hafter, Trablus’taki meşru yönetime karşı yıllarca ağır saldırılar düzenlemiştir. 2016’da Libya’da düşen Fransız helikopteri, Paris’in sahadaki varlığını ele veren en açık örneklerden biri olmuştur.

Buna karşılık, Trablus merkezli meşru yönetim 2015’te Birleşmiş Milletler gözetiminde imzalanan Skhirat Anlaşması ile kurulmuş; uluslararası toplum tarafından Libya’nın resmî yürütme organı olarak kabul edilmiştir. Ancak doğudaki Tobruk Meclisi ve Hafter güçlerinin bu yapıya bağlanmayı reddetmesi Libya’yı çift başlı bir yönetim yapısına sürüklemiştir.

Batıdaki meşru yönetimin askerî gücü doğu kanadının baskısına karşı yetersiz kalınca Türkiye devreye girmiş; Trablus’un ayakta kalması için gerekli askerî, güvenlik ve eğitim desteğini sağlamaya başlamıştır. 2019’da Türkiye ile Trablus yönetimi arasında imzalanan deniz yetki alanları düzenlemesi ve güvenlik anlaşması, Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin tezlerini güçlendirmiş; aynı zamanda Mavi Vatan çizgisinin en önemli adımlarından biri hâline gelmiştir. Türk askerî danışmanları ve SİHA’larla Trablus kuşatmasının kırılması, sahadaki oyunu kökten değiştirmiş; Fransa başta olmak üzere birçok devletin Türkiye’yi açıkça hedef almasına yol açmıştır.

22 Haziran 2020'de Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un, "Türkiye Libya'da tehlikeli bir oyun oynuyor, bunu tolere etmeyeceğiz" demesi, Paris'in Türkiye'ye karşı açık bir uyarısıdır. Aynı yıl yaşanan "Çirkin Gemisi"[1] olayı, Fransa'nın Türk donanmasını NATO'ya şikâyet etmesine kadar uzanmış; ancak iddialar müttefik ülkeler tarafından desteklenmemiştir.

Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri daha dikkatli bir tutum benimsemiş; yabancı askerî unsurların ülkeden çekilmesi, siyasi düzenin sağlanması ve dış müdahalelerin azaltılması çağrıları yapmıştır. İngiltere ise Doğu Akdeniz-Süveyş-Kızıldeniz hattındaki çıkarları nedeniyle Türkiye-Libya yakınlaşmasını yakından izlemiş; özellikle deniz yetki alanlarına ilişkin gelişmelerden rahatsız olmuştur. Hem ABD'nin hem İngiltere'nin Mavi Vatan çizgisinin güçlenmesinden duyduğu tedirginlik artık açıktır.

2020 sonrasında çatışmaların bir miktar durmasına rağmen yine de Libya'da kalıcı çözüm üretilmemiş; Trablus merkezli hükümet ile doğu kanadı arasında kırılgan bir denge oluşmuştur. Osmanlı bakiyesi Kuloğulları, bu süreçte Türkiye'ye en güçlü desteği veren Türk soylu topluluklardan biri olarak öne çıkmıştır. TBMM'nin Libya tezkeresini birden çok kez uzatması da Türkiye'nin bu politikasının sürekliliğini göstermiştir.

Libya Heyetini Taşıyan Uçağın Düşmesi ve İsrail -Yunanistan -GKRY Arasında Yakınlaşma
22 Aralık 2025'te, Türk askerinin Libya'daki görev süresinin 2027'ye kadar uzatılması kabul edilmiş ve bu kararın ertesi günü, 23 Aralık'ta Libya Genelkurmay Başkanı el-Haddad başkanlığındaki askerî heyet Türkiye'de resmî temaslarda bulunmuştur. El-Haddad'ın Libya ordusunun yeniden yapılanmasındaki rolü ve Türkiye ile geliştirdiği yakın bağlar, bu ziyareti son derece önemli kılmıştır.

Aynı gün 22 Aralık 2025'te Batı Kudüs'te düzenlenen GKRY-İsrail-Yunanistan Zirvesi, Türkiye'yi dengelemeye yönelik yeni bir üçlü güvenlik-siyaset mimarisinin kurulduğunu göstermektedir. Zirvede enerji başlıklarının ötesine geçilmiş; askerî koordinasyon, ortak güvenlik mekanizmaları ve ortak müdahale kapasitesi gibi ifadeler ilk kez bu kadar açık telaffuz edilmiştir. Bu durum, Türkiye karşıtı ittifakın enerji ekseninden çıkıp doğrudan savunma-güvenlik eksenine taşındığını göstermektedir. KKTC yönetimi zirveye sert tepki göstermiş; bunun bölgedeki barışı tehdit eden bir askerî bloklama hamlesi olduğunu vurgulamıştır.

[1] 10 Haziran 2020'de yaşanan ve Fransa'nın Türk donanmasını NATO'ya şikâyet etmesine yol açan 'Çirkin Gemisi' olayı, Paris'in Türkiye'ye yönelik baskısının en görünür örneklerinden birisidir

Hemen arkasından 23 Aralık'ta Ankara ziyaretinden dönen Libya heyetini taşıyan Dassault Falcon 50 tipi jet, kalkıştan kısa süre sonra acil durum bildirerek düşmüş ve Genelkurmay Başkanı el-Haddad, Kara Kuvvetleri Komutanı Gireybil ve üst düzey isimlerin de aralarında bulunduğu toplam sekiz kişi hayatını kaybetmiştir. Trablus yönetimi bu kayıplardan dolayı üç günlük millî yas ilan etmiştir.

İlk teknik incelemeler elektrik kaynaklı bir arızaya işaret etse de, zamanlama, uçağın taşıdığı isimlerin kritik önemi, Libya-Türkiye hattının önemi, Fransa'nın geçmiş müdahaleleri, ABD ve İngiltere'nin "Mavi Vatan" rahatsızlığı bu olayın "sıradan bir uçak kazası" olarak görülmesini güçleştirmektedir. Bu noktada İsrail -Yunanistan ve GKRY arasındaki Kudüs zirvesinin zamanlaması da son derece dikkat çekici olup Libya Genelkurmay Başkanı'nın uçağının Türkiye hava sahasında düşmesinden hemen önce gerçekleşmesi, Türkiye'nin aynı anda hem Libya'da hem Kıbrıs çevresinde hem de Doğu Akdeniz genelinde baskı altına alınmaya çalışıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Devletler arasındaki büyük hesaplaşmalarda çoğu adım açık atılmaz; asıl mesajlar raporların satır aralarına, operasyonların gölgelerine gizlenir. Casus belli (cause of war) kavramı, bir devletin savaş ilan etmesine gerekçe oluşturan eylem, saldırı ya da tehdit anlamına gelmektedir. Son dönemde bu ilke bağlamında öne çıkan ve ilk bakışta doğrudan Rusya'yı işaret ediyor gibi görünen gelişmeler, dikkatli bir stratejik okumayla aslında **üçüncü bir aktörün bilinçli yönlendirmesiyle Türkiye ile Rusya'nın karşı karşıya getirilmeye çalışıldığı** izlenimini beraberinde getirmektedir. Fransa'nın açık tehditleri, ABD ve İngiltere'nin perde arkasından yürüttüğü müdahaleler, artan İHA tacizleri ve İsrail-Yunanistan-GKRY hattında hızla derinleşen güvenlik iş birliği birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin çok katmanlı ve çok merkezli bir kuşatma altına alındığı açıkça görülmektedir.

Libya Genelkurmay Başkanı'nı taşıyan uçağın Türkiye hava sahasında düşmesi, Kaddafi sonrası başlayan büyük güç mücadelesinin yeni bir eşiği olup bir yanda Türkiye-Trablus hattı; diğer yanda Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin çıkarlarının kesiştiği karmaşık bir düzene işaret etmektedir. Buna ek olarak, İsrail, Yunanistan ve GKRY arasında özellikle Doğu Akdeniz enerji kaynaklarının kontrolüne yönelik hızla güçlenen ittifak, Türkiye ve KKTC açısından derinleşen bir stratejik risk haline gelmiştir. Bu tablo, sahadaki hamlelerin yalnızca görünen aktörlere ait olmadığını; bazı gelişmelerin bilhassa Rusya'ya yönlendirilerek üçüncü bir masa tarafından tasarlandığını düşündüren çok daha incelikli jeopolitik bir okumanın ne denli gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye artık hem denizde hem karada hem de diplomasi masasında çok daha sert bir kuşatmayla karşı karşıyadır. Mevcut iktidarın tutarsız, günübirlik dış politikası ise Türkiye'yi bu çok yönlü mücadelede çoğu zaman savunmaya itmekte; gelişmeleri yöneten değil izleyen bir ülke konumuna düşürmektedir. Bu durum, dış güçlerin Türkiye'yi daha kolay sıkıştırabildiği tehlikeli bir boşluk doğurmaktadır.

Bugün gelineen noktada, yaşanan hiçbir gelişme tesadüf değildir. Libya dosyasının gölgesi ve Doğu Akdeniz'deki Mavi Vatan iddiası artık Türkiye'nin üzerine daha ağır düşmektedir. Türkiye, bu kuşatmayı kararlı, öngörülü ve devlet aklını önceleyen bir dış siyasetle aşabilir. Bu çizgi, Anahtar Parti'nin savunduğu yerli ve milli yaklaşımın önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Libya'dan Doğu Akdeniz'e, Kıbrıs hattından İsrail-Yunanistan-GKRY bloklaşmasına ve üçüncü aktörlerin manipülasyonlarına uzanan bu tablo, Türkiye'nin eş zamanlı ve çok katmanlı bir jeopolitik tehdit ve kuşatma altında olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin egemenlik alanlarını daraltmaya, stratejik nefes sahasını sınırlamaya ve Ankara'yı savunma pozisyonuna mahkûm etmeye yönelik bu baskı hattı, mevcut iktidarın tutarsız politikaları nedeniyle daha da derinleşmektedir.

Bu nedenle Türkiye'nin acilen rasyonel, öngörülü, kurumsal ve devlet aklı merkezli bir dış politika çizgisine yönelmesi zaruridir. Aksi hâlde Libya'daki gelişmeler, Doğu Akdeniz'deki bloklaşma ve sahadaki provokasyonlar Ankara'nın elini giderek daha da daraltacaktır.

- Anahtar Parti'nin millî, stratejik, kararlı ve de net yaklaşımı bu yeni dönemde Türkiye'nin tek çıkış yoludur.

A
PARTİ

ANAHTAR PARTİ
TÜRK DÜNYASI
ve **ULUSLARARASI**
İLİŞKİLER BAŞKANLIĞI